

MARKOVIĆEVA PALJETKOVANJA

(Ivan Marković, *Bu kaj? Paljetkovanje po privatnim jezicima Vatroslava Jagića, Augusta Šenoae i Antuna Gustava Matoša*, Stilistika.org, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2023)

Monografija *Bu kaj? Paljetkovanje po privatnim jezicima Vatroslava Jagića, Augusta Šenoae i Antuna Gustava Matoša* Ivana Markovića sastoji od sljedećih poglavlja: „Predgovor” (11–12), „Uvodne napomene” (13–20), „O privatnome jeziku Vatroslava Jagića” (21–158), „O privatnome jeziku Augusta Šenoae” (159–194), „O privatnome jeziku Antuna Gustava Matoša” (195–292), „Zaključne napomene” (293–296), „Vrela” (297–300), „Literatura” (301–308) te „O piscu” (309).

Unutar poglavlja posvećenih pojedinačnim privatnim jezicima ponavljaju se elementi opisa i ana-

lize, pa se tako za svakog od navedenih autora daju detaljni biografski podaci (često s kritičkim prikazima dostupne biografske literature), opisi korpusa te analize elemenata privatnih jezika na grafijskoj i fonološkoj razini, zatim morfološkoj, sintaktičkoj te naposljetku razini leksika i odnosa spram kajkavskog.

Međutim na konkretnoj razini analize stvari se ne pokušavaju ugurati u iste ladice, niti se inzistira na praćenju istih grafijskih, leksičkih i gramatičkih rješenja kod dvojice kanonskih književnika i jednog jezikoslovca. Marković ulazi duboko u brojna jezična obilježja tekstova pojedinog autora te opisuju

i komentira sva relevantna obilježja njihovih idiolekata. Dijelom je riječ o momentima koji su dosad bili ignorirani da se ne remeti predodžba o nekoj tronarječnoj simetričnosti u Hrvatskoj i organskom i logičnom razvoju standardnog jezika. Autor svjesno ulazi u stvarnost koja je mnogo kompleksnija od te predodžbe i to čini tako da ga mogu pratiti svi, filolozi i nefilolozi. Tako otkriva brojna kolebanja koja bacaju novo svjetlo na neke normativne elemente koji su se smatrali stabilnima u povijesti jezika, kao što je uporaba povratno-posvojne zamjenice. Stoga bi ovo djelo, između ostalog, trebalo dati i važan impuls u smjeru revizije načela suvremene normativno-savjetodavne produkcije. No prije svega važnost ove monografije vidimo u postavljanju čvrstih kriterija za sadašnju i buduću filologiju te u novim spoznajama glede jezične stvarnosti u vrlo intenzivnom standardizacijskom razdoblju hrvatskoga jezika.

Preciznim i detaljnim radom na tekstovima autor se približava „stvarnom stanju”, a udaljava od simplificirajućih objasnidbenih modela glede društvenojezične situacije u tom razdoblju. U uvodu knjige jasno je navedeno da je u fokusu susret kajkavca s književnom jekavskom štokavštinom, što je, kako piše Marković, tema koja hrvatski standardni jezik prati već

dva stoljeća. U nastavku dodaje još dvije teme do kojih mu je u *Bu kaj?* posebno stalo: mijene koje je hrvatski književni jezik prolazio u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća te (između redaka, napominje) pitanje kako je u alternativnoj povijesti hrvatski standardni jezik danas mogao izgledati.

Nemoguće je u okviru jednog prikaza osvrnuti se na sve kvalitete ove monografije, pa ćemo se koncentrirati samo na elemente koji, smatramo, ponajviše odskaču od postojeće produkcije u kroatističkoj filologiji. Sasvim općenito, ova knjiga na dosad neviđen način otkriva specifičnosti privatnih jezika velika na hrvatskog jezika i književnosti, jezikoslovca Vatroslava Jagića te pisaca Augusta Šenoa i Antuna Gustava Matoša. Pod terminom „privatni jezik” podrazumijeva se svekoliko izražavanje u korespondenciji s bliskim osobama. Kanonski (književni odnosno jezikoslovni) tekstovi navedenih autora dosad su doduše višestruko filološki obrađivani, no ova monografija prvi put obrađuje svu raznolikost odnosno vertikalnu, horizontalnu i dijakronijsku povezanost izražajnih sredstava ovoga jezikoslovca i dvojice pisaca. Ne može se dovoljno naglasiti važnost ovog zaokreta u hrvatskom jezikoslovlju i filologiji uopće. Naime golema je većina znanstvene produkcije iz povijesti hrvatskoga

jezika dugo bila ograničena na analizu gramatoloških, gramatičkih, slovopisnih, leksikografskih rješenja i prinosa, djelovanje filoloških škola te određivanje stadija u standardizaciji jezika, koji su se često argumentirali selektivnom primjenom poznatih činjenica. Ivan Marković ovim djelom postavlja temelje za filološku metodologiju koja će se temeljiti na autografima i na krajnje kritičnom sagledavanju prijepisa izvornih tekstova i koja će samim time napustiti viziju nacionalnog jezika kao monolitna sustava u kojemu svaka promjena poštuje analogiju i simetriju, i primjena kojeg je apsolutna u nekakvoj zamišljenoj jezičnoj zajednici pismenih.

Već naslov nas upućuje na činjenicu da je riječ o svojevrsnom nastavku jednako važne monografije *O britkosti. Paljetkovanje po 2017.* (Stilistika.org, 2017), a isto se potvrđuje i u opisu knjige. Zajedničko dvama paljetkovanjima je inzistiranje na najsitnijim detaljima pri filološkoj analizi, na prihvaćanju jezične kompleksnosti pisane ostavštine i njezinu inkorporiranju u nove objasnidbene modele. Međutim novo paljetkovanje dalo je iskorak druge vrste. Dok je *O britkosti* proizašlo iz polemiziranja s djelomično tendencioznim i senzacionalističkim iskazima hrvatskih kolumnista i novinara, kojima se autor suprotstavio nepobitnim

filološkim argumentima, ova knjiga nije na taj način reaktivna. Ne suprotstavlja se nečijim konkretnim iskazima, nego prije svega stanju u našoj filologiji koja značajnim dijelom počiva na falsifikatima. Zato se upravo radovima kao što je *Bu kaj?* otvaraju nove šanse. Naravno, iz knjige će moći crpiti svi koji se žele približiti jezičnim biografijama velikih hrvatskih autora i oni koje će zanimati tematizirani odnos kajkavca prema štokavskom standardu. I da tu stanemo, ovo bi bilo važno ostvarenje. No najveći potencijal ovakvog rada je što može i treba poslužiti kao ideal kojem trebaju stremiti sadašnje i buduće generacije filologa. U prvom redu u smislu preciznosti pri istraživanju, tj. principa da se stvar pod svaku cijenu istjera dokraja, ma koliko komplicirala naknadna jednostavna objašnjenja i interpretacije, a u drugom redu u smislu kreativnosti i raskoši u znanstvenom diskursu, koje kronično nedostaje.

Oba se paljetkovanja čitaju kao stilistički i argumentativno vrhunski esejistički tekstovi, raskošni i duhoviti, u njima se autor ne povlači u ime nekog apstraktnog znanstvenog prvog lica množine, pa se na zanimljiv način otvara komunikaciji. *Bu kaj?* se ne obraća samo struci, nego doslovno svakom pismenom i zainteresiranom čovjeku, a čini se da nas sve poziva da budemo (bolji)

istraživači i da sa zaključcima i generalizacijama budemo oprezniji no dosad. Takvom inkluzivnošću i pozivom na dijalog kao da reflektira autore koje je imao u fokusu jer tekstovi svakog od njih sadržavali su upravo tu komponentu, samo realiziranu na različite načine.

Ova monografija još je jedan u nizu iznimnih radova Ivana Mar-

kovića, koji pripadaju samom vrhu kroatističkog jezikoslovlja, i to ne samo suvremenog. Dojma smo da je i opet poduzeo silan napor da krene od nule (umjesto često viđena prežvakavanja jedne te iste teme ili korpusa) imajući na umu da se samo tako mogu otvoriti novi horizonti u kroatističkoj filologiji, pa i humanistici općenito.

Kristian Novak

Autorska prava: © 2024 Autor(i). Ovaj je rad dostupan u otvorenom pristupu sukladno s licencijom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna.

Copyright © 2024 The Author(s). Open Access: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.